

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ВИТРАТ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Т. О. Меліхова, кандидат економічних наук, доцент
Запорізька державна інженерна академія

Удосконалено методичні засади оцінки результатів та витрат системи економічної безпеки підприємства, а саме: за допомогою аналогової моделі пропонується розраховувати такі показники: перевищення нагромадженого валового, чистого, дійсного та заданого грошових потоків над авансованими інвестиціями в системі економічної безпеки підприємства; податкоємності та збутоємності валового прибутку; частки адміністративних витрат та чистого прибутку у валовому прибутку.

Ключові слова: економічна безпека; валовий, чистий, дійсний, заданий періоди повернення інвестицій.

Постановка проблеми. Своєчасне діагностування зовнішніх та внутрішніх загроз, а також стабільне функціонування підприємства відбувається за рахунок забезпечення його економічної безпеки. Впровадження системи економічної безпеки на підприємстві на довгостроковий період пов'язано з налагоджуванням взаємодії між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами. Таке впровадження пов'язано з витратами, саме тому для власника актуальним є питання співставлення витрат та результатів від впровадження системи економічної безпеки на підприємстві, а для здійснення такого аналізу необхідна науково обґрунтована система показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даний час використовуються два види графіків, які відображають взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації та прибутку, що забезпечують процес виробництва продукції одного виду:

а) графік залежності витрат та обсягу реалізації у грошовому вигляді від обсягу реалізації в натуральному вигляді [1, с. 264; 3, с. 147; 4, с. 288];

б) графік залежності витрат та обсягу реалізації від життєвого циклу випуску продукції [2, с. 279].

Крім того, деякі автори пропонують методологію, що базується на обчисленні та порівнянні індивідуальних та загальних показників ефективності поточної (операційної), фінансово-інвестиційної діяльності вертикально-інтегрованої асоціації підприємств в цілому [5]. Розрахунку інтегрованої якості та кількісного індексу безпеки та його порівнянню з плановим і стандартним значенням, який дозволяє скласти висновок про ефективність системи економічної безпеки, присвячено роботу [6]. Необхідність проведення вимірювання економічної ефективності підприємств зазначено у роботі [7]. Методику проведення оцінки ефективності господарської діяльності підприємств надано у роботі [8]. Зокрема, методикам підвищення ефективності та стійкості для подальшого розвитку підприємства присвячено роботу [9]. Обґрунтування ефективності діяльності державних підприємств та приватних фірм на змішаних ринках у країнах з перехідною економікою здійснено у роботі [10]. Фактори, які впливають на ефективність діяльності підприємств, представлено у дослідженні [11]. Робота [12] присвячена розрахунку економічної ефективності за критерієм сукупного суспільного продукту через проведений аналіз організаційно-економічного механізму у системі управління підприємств.

Але вищезазначені автори у своїх дослідженнях не розглядають оцінку результатів та витрат для системи економічної безпеки підприємства, тому цей напрямок підлягає подальшому вивченню та удосконаленню.

Метою дослідження є удосконалення оцінки результатів та витрат від впровадження системи економічної безпеки підприємства протягом довгострокового періоду за допомогою розробленої графічної аналогової моделі, яка надасть можливість показати формування валового, чистого та дійсного грошового потоку підприємства, визначити валовий, чистий, дійсний періоди повернення інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Діяльність підприємства спрямована на збільшення прибутку, який формується виходячи із ефективно укладених договорів та проведених господарських операцій. Прибуток є позитивною різницею між

доходами та витратами підприємства, який дає якісну характеристику управлінським діям його керівництва.

Графік залежності обсягу реалізованої продукції одного виду та витрат виробництва від тривалості виробництва (місяць, рік, життєвий цикл) дає можливість розрахувати такі параметри: період повернення авансованих інвестицій; період повернення використаних інвестицій; коефіцієнт віддачі авансованих споживаних інвестицій; коефіцієнт віддачі авансованих застосованих інвестицій; авансовані кумулятивні оборотні кошти; річна кількість оборотів авансованих оборотних коштів; використані кумулятивні оборотні кошти; річна кількість оборотів використаних оборотних засобів; прибуток у точці повернення авансованих кумулятивних інвестицій; грошовий потік у точці повернення авансованих кумулятивних інвестицій; обсяг реалізованих нових засобів праці в натуральному вигляді у точці повернення авансованих кумулятивних інвестицій.

Враховуючи особливості кругообігу необоротних й оборотних активів підприємства, а також той факт, що матеріальні витрати та витрати на оплату праці повертаються в кожному фінансовому циклі, нами побудовано спрощений графік (рис.), на осі ординат якого відкладено залежність результатів й витрат від життєвого циклу. Обсяг реалізації й кумулятивних витрат зменшено на нагромаджені матеріальні (та інші) витрати, витрати на оплату праці (з нарахуванням ЄСВ на фонд оплати праці). На осі абсцис відкладено тривалість життєвого циклу в роках. Графік моделює залежність продукції грошового потоку та кумулятивного грошового потоку від тривалості життєвого циклу при інвестиціях в систему економічної безпеки підприємства.

Графік дає можливість: наблизити розрахунок показників економічної ефективності господарської та інвестиційної діяльності до зарубіжних підходів; розрахувати валовий, чистий, дійсний та заданий період повернення авансованих інвестицій в систему економічної безпеки підприємства; розрахувати прибуток та грошовий потік, нагромаджені у дані

періоди; врахувати дію фактору часу на результати й витрати господарської діяльності підприємства.

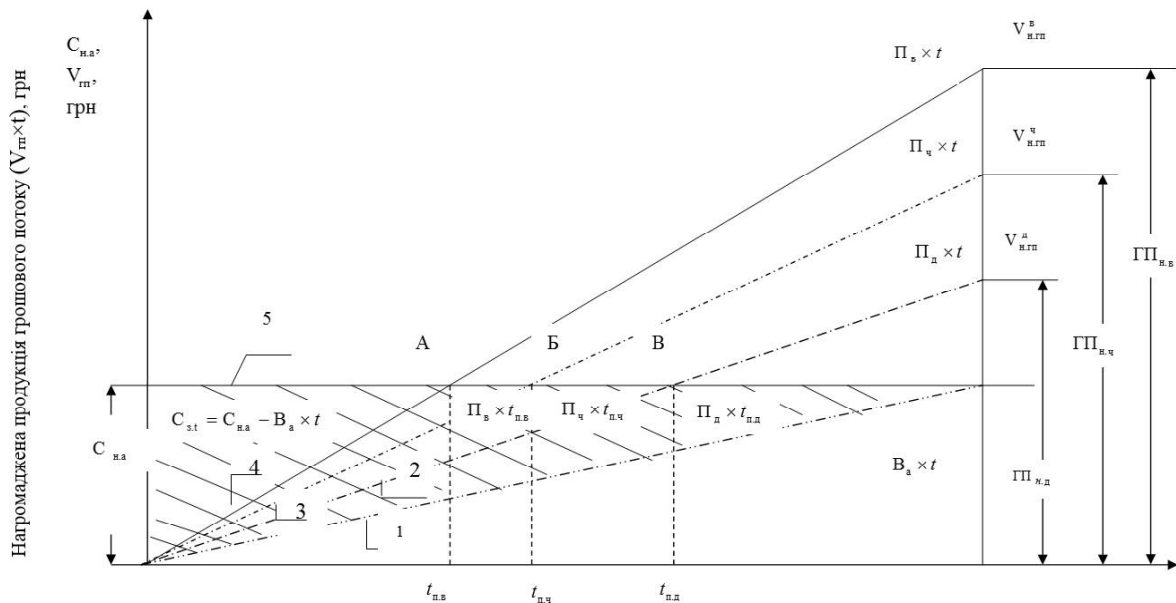

Рис. Графік зіставлення грошового потоку та інвестицій в систему економічної безпеки підприємства залежно від життєвого циклу (без врахування дії фактору часу)

**запропоновано автором*

Графічна аналогова модель залежності економічних результатів та витрат господарської діяльності, яка побудована на основі взаємодії продукції грошового потоку та необоротних активів, дає змогу розрахувати показники економічної ефективності та валового, чистого й запланованого прибутку. Графічна ілюстрація взаємодії результатів і витрат надають можливість показати формування валового, чистого та дійсного грошового потоку підприємства, визначають валовий, чистий, дійсний періоди повернення інвестицій; період, за який буде одержано нагромаджений заданий (запланований) прибуток.

Аналогова модель дає можливість розрахувати показники, які наведено у таблиці 1.

Запропоновані показники, одержані на основі співставлення результатів та витрат системи економічної безпеки підприємства у довгостроковому періоді, наведено у таблиці 2.

Сутність й методика розрахунку показників аналогової моделі*

Найменування показників	Формула для розрахунку	Умовні позначення	Значення
1	2	3	4
1. Коефіцієнт перевищення валового грошового потоку над необоротними активами підприємства ($C_{н.а}$)	$K_{п.в} = \frac{ГП_{н.в}}{C_{н.а}} = \frac{П_в \times t + V_{зоб} \times t + V_a \times t}{C_{н.а}}$	$П_в$ - середньорічний валовий прибуток підприємства; t - розрахунковий період; $V_{зоб}$ - сума інших надходжень (зобов'язань); V_a - середньорічні амортизаційні відрахування; $C_{н.а}$ - величина необоротних активів підприємства.	при $ГП_{н.в} < C_{н.а}$, $K_{п.в} < 1$ при $ГП_{н.в} = C_{н.а}$, $K_{п.в} = 1$ при $ГП_{н.в} > C_{н.а}$, $K_{п.в} > 1$
2. Коефіцієнт перевищення чистого грошового потоку над необоротними активами ($C_{н.а}$)	$K_{п.ч} = \frac{ГП_{н.ч}}{C_{н.а}} = \frac{П_ч \times t + V_{зоб} \times t + V_a \times t}{C_{н.а}}$	$П_ч$ - середньорічний чистий прибуток.	при $ГП_{н.ч} < C_{н.а}$, $K_{п.ч} < 1$ при $ГП_{н.ч} = C_{н.а}$, $K_{п.ч} = 1$ при $ГП_{н.ч} > C_{н.а}$, $K_{п.ч} > 1$
3. Коефіцієнт перевищення грошового потоку над необоротними активами підприємства	$K_{п.д} = \frac{ГП_{н.д}}{C_{н.а}} = \frac{П_д \times t + V_{зоб} \times t + V_a \times t}{C_{н.а}}$	$П_д$ - середньорічний чистий прибуток, що дійсно буде направлений на повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства.	при $ГП_{н.д} < C_{н.а}$, $K_{п.д} < 1$ при $ГП_{н.д} = C_{н.а}$, $K_{п.д} = 1$ при $ГП_{н.д} > C_{н.а}$, $K_{п.д} > 1$
4. Коефіцієнт перевищення нагромадженого запланованого (заданого) грошового потоку над необоротними активами підприємства ($C_{н.а}$)	$K_{п.з} = \frac{ГП_{н.з}}{C_{н.а}} = \frac{П_з \times t + V_{зоб} \times t + V_a \times t}{C_{н.а}}$	$П_з$ - середньорічний заданий (запланований) валовий прибуток.	при $ГП_{н.з} < C_{н.а}$, $K_{п.з} < 1$ при $ГП_{н.з} = C_{н.а}$, $K_{п.з} = 1$ при $ГП_{н.з} > C_{н.а}$, $K_{п.з} > 1$

1	2	3	4
5. Коефіцієнт перевищення валового операційного прибутку (Π_B) над чистим операційним прибутком ($\Pi_Ч$)	$K = \frac{\Pi_B}{\Pi_Ч}$,	-	-
6. Збутоємність валового операційного прибутку	$Z_3 = \frac{\Pi_3}{\Pi_B}$,	Π_3 - витрати на збут продукції	-
7. Коефіцієнт адміністративних витрат	$K_a = \frac{\Pi_a}{\Pi_B}$,	Π_a - адміністративні витрати	-
8. Сума податку на прибуток та інших обов'язкових платежів за рахунок валового операційного прибутку	$\Delta\Pi_{\Pi} = \Pi_B - \Pi_Ч$,	-	-
9. Частка чистого прибутку, що буде направлена на повернення інвестицій ($\Pi_{пов}$)	$K_{пов} = \frac{\Pi_{пов}}{\Pi_Ч}$,	-	-

*Джерело: побудовано на підставі власних досліджень автора.

Показники, які запропоновано на основі співставлення результатів та витрат системи економічної безпеки підприємства у довгостроковому періоді*

Найменування показників	Формула для розрахунку	Умовні позначення
1	2	3
1. Нагромаджена продукція грошового потоку	$V_{н.п} = V_{н.р} - (B_{н.м} + B_{н.зп})$	де $V_{н.п}$ - нагромаджена продукція грошового потоку; $V_{н.р}$ - нагромаджений обсяг реалізованої продукції; $B_{н.м}$ - нагромаджені матеріальні та інші витрати; $B_{н.зп}$ - нагромаджені витрати на оплату праці (з відрахуваннями на соціальні заходи)
2. Нагромаджені амортизаційні відрахування	$B_{н.а} = \sum_{t=1}^{t_{ц}} B_{ат} = B_a \times t_{ц}$	$B_{ат}$ - річні амортизаційні відрахування у t -му році; B_a - середньорічні амортизаційні відрахування; $t_{ц}$ - тривалість життєвого циклу
3. Залишкова (недоамортизована) вартість необоротних активів	$C_{3,t} = C_{н.а} - B_a \times t$	t - розрахунковий період
4. Нагромаджений чистий прибуток, який дійсно буде направлено на повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{н.д} = \sum_{t=1}^{t_{ц}} \Pi_{дт} = \Pi_{д} \times t_{ц}$	$\Pi_{дт}$ - чистий прибуток підприємства у t -му році; $\Pi_{д}$ - середньорічний чистий прибуток
5. Нагромаджений чистий прибуток	$\Pi_{н.ч} = \sum_{t=1}^{t_{ц}} \Pi_{чт} = \Pi_{ч} \times t_{ц}$	$\Pi_{чт}$ - чистий прибуток підприємства у t -му році; $\Pi_{ч}$ - середньорічний чистий прибуток

1	2	3
6. Нагромаджений валовий прибуток	$\Pi_{H.B} = \sum_{t=1}^{t_{\text{ц}}} \Pi_{Bt} = \Pi_B \times t_{\text{ц}}$	Π_{Bt} - валовий прибуток підприємства у t -му році; Π_B - середньорічний валовий прибуток підприємства
7. Нагромаджений чистий грошовий потік, який дійсно буде направлений на повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Gamma\Pi_{H.д} = \Pi_{H.д} + B_{H.a}$	$\Pi_{H.д}$ - нагромаджений чистий прибуток, що дійсно буде направлений на повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства; $B_{H.a}$ - нагромаджені амортизаційні відрахування
8. Нагромаджений чистий грошовий потік	$\Gamma\Pi_{H.ч} = \Pi_{H.ч} + B_{H.a}$	$\Pi_{H.ч}$ - нагромаджений чистий прибуток;
9. Нагромаджений валовий грошовий потік	$\Gamma\Pi_{H.B} = \Pi_{H.B} + B_{H.a}$	$\Pi_{H.B}$ - нагромаджений валовий прибуток підприємства
10. Нагромаджений заданий (запланований) валовий грошовий потік:	$\Gamma\Pi_{H.3} = \Pi_{H.3} + B_{H.a}$	$\Pi_{H.3}$ - нагромаджений заданий (запланований) валовий прибуток за заданий (запланований) період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
11. Нагромаджений валовий прибуток за валовий період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{H.B}^A = \sum_{t=1}^{t_{\text{п.в}}} \Pi_{Bt} = \Pi_B \times t_{\text{п.в}}$	$t_{\text{п.в}}$ - валовий період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
12. Нагромаджений чистий прибуток за чистий період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{H.ч} = \sum_{t=1}^{t_{\text{п.ч}}} \Pi_{чt} = \Pi_{ч} \times t_{\text{п.ч}}$	$t_{\text{п.ч}}$ - чистий період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства

13. Нагромаджений дійсний прибуток за дійсний період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{\text{н.д}} = \sum_{t=1}^{t_{\text{п.д}}} \Pi_{\text{дт}} = \Pi_{\text{д}} \times t_{\text{п.д}}$	$t_{\text{п.д}}$ - дійсний період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
14. Нагромаджений чистий прибуток за чистий період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{\text{н.ч}}^{\text{Б}} = \sum_{t=1}^{t_{\text{п.ч}}} \Pi_{\text{чт}} = \Pi_{\text{ч}} \times t_{\text{п.ч}}$	$t_{\text{п.ч}}$ - чистий період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
15. Нагромаджений дійсний прибуток за дійсний період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Pi_{\text{н.д}}^{\text{В}} = \sum_{t=1}^{t_{\text{п.д}}} \Pi_{\text{дт}} = \Pi_{\text{д}} \times t_{\text{п.д}}$	$t_{\text{п.д}}$ - дійсний період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
16. Нагромаджений валовий грошовий потік за валовий період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Gamma\Pi_{\text{н.в}}^{\text{А}} = \Pi_{\text{н.в}}^{\text{А}} + V_{\text{н.а}}^{\text{А}}$	$\Pi_{\text{н.в}}^{\text{А}}$ - прибуток нагромаджений через валовий період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
17. Нагромаджений чистий грошовий потік за чистий період повернення інвестицій	$\Gamma\Pi_{\text{н.ч}}^{\text{Б}} = \Pi_{\text{н.ч}}^{\text{Б}} + V_{\text{н.а}}^{\text{Б}}$	$\Pi_{\text{н.ч}}^{\text{Б}}$ - нагромаджений чистий прибуток через чистий період повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
18. Нагромаджений дійсний грошовий потік за дійсний період повернення інвестицій в економічну безпеку	$\Gamma\Pi_{\text{н.д}}^{\text{В}} = \Pi_{\text{н.д}}^{\text{В}} + V_{\text{н.а}}^{\text{В}}$	$\Pi_{\text{н.д}}^{\text{В}}$ - нагромаджений чистий прибуток, який дійсно буде направлений на повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства
19. Коефіцієнт перевищення нагромадженого валового грошового потоку над необоротними активами підприємства	$K_{\text{п.в}} = \frac{\Gamma\Pi_{\text{н.в}}}{C_{\text{н.а}}}$	$\Gamma\Pi_{\text{н.в}}$ - нагромаджений валовий грошовий потік підприємства; $C_{\text{н.а}}$ - необоротні активи підприємства

Продовження табл. 2

<p>20. Коефіцієнт перевищення нагромадженого чистого грошового потоку над необоротними активами підприємства</p>	$K_{П.Ч} = \frac{\Gamma\Pi_{Н.Ч}}{C_{Н.а}}$	<p>$\Gamma\Pi_{Н.Ч}$ - нагромаджений чистий грошовий потік</p>
<p>21. Коефіцієнт перевищення нагромадженого дійсного грошового потоку над необоротними активами підприємства</p>	$K_{П.Д} = \frac{\Gamma\Pi_{Н.Д}}{C_{Н.а}}$	<p>$\Gamma\Pi_{Н.Д}$ - нагромаджений чистий грошовий потік, що дійсно буде направлений на повернення інвестицій в економічну безпеку підприємства</p>
<p>22. Коефіцієнт перевищення нагромадженого запланованого (заданого) грошового потоку над необоротними активами підприємства</p>	$K_{П.З} = \frac{\Gamma\Pi_{Н.З}}{C_{Н.а}}$	<p>$\Gamma\Pi_{Н.З}$ - нагромаджений запланований (заданий) грошовий потік</p>

*Джерело: побудовано за власними дослідженнями автора.

Висновки. Впровадження системи економічної безпеки на підприємстві на довгостроковий період пов'язано з налагоджуванням взаємодії між внутрішніми та зовнішніми суб'єктами. Таке впровадження пов'язано з витратами, саме тому для власника важливим є питання співставлення витрат та результатів від впровадження системи економічної безпеки на підприємстві, а для здійснення такого аналізу необхідна науково обґрунтована система показників.

Запропоновано удосконалення методичних засад оцінки результатів та витрат системи економічної безпеки підприємства у довгостроковому періоді шляхом розрахунку таких показників: 1. Нагромаджена продукція грошового потоку. 2. Нагромаджені амортизаційні відрахування. 3. Залишкова (недоамортизована) вартість необоротних активів. 4. Нагромаджений чистий прибуток як загальний, так і такий, що дійсно буде направлено на повернення інвестицій в економічну безпеку. 5. Нагромаджений валовий прибуток. 6.

Нагромаджений чистий грошовий потік, як загальний, так і такий, що дійсно буде направлено на повернення інвестицій в економічну безпеку. 7. Нагромаджений валовий грошовий потік. 8. Нагромаджений заданий (запланований) грошовий потік. 9. Нагромаджений валовий (чистий, дійсний, заданий) прибуток за валовий (чистий, дійсний, заданий) період повернення інвестицій в економічну безпеку. 10. Нагромаджений чистий (дійсний) прибуток за чистий (дійсний) період повернення інвестицій в економічну безпеку. 11. Нагромаджений валовий (чистий, дійсний) грошовий потік за валовий (чистий, дійсний) період повернення інвестицій в економічну безпеку. 12. Коефіцієнт перевищення: нагромадженого валового, чистого, дійсного, заданого грошових потоків над необоротними активами підприємства.

За допомогою аналогової моделі визначено коефіцієнти: перевищення нагромадженого валового, чистого, дійсного та заданого грошових потоків над авансованими інвестиціями; податкоємності та збутоємності валового прибутку; частки адміністративних витрат та чистого прибутку у валовому прибутку.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К. : Эльга, 2009. – 776 с.
2. Салига К.С. Економічне обґрунтування інноваційних проєктів : монографія. / К.С. Салига. – Запоріжжя: КПУ, 2010. – 404 с.
3. Долан Э. Дж. Рынок: микроэкономическая модель / Э. Дж. Долан, Д. Линдсей / Пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. Б. Лисовика, И.В. Лукашевича. – СПб. : Автокомп, 1992. – 496 с.
4. Хайман Д.Н. Современная микроэкономика: анализ и применение : учебник. / Д.Н. Хайман ; Пер. с англ. – В 2т. Т.1. – М. : Финансы и статистика, 1992. – 384 с.
5. Methodical Aspects of Economic Evaluation of Functioning Efficiency for Vertically-integrated Associations of Enterprises [Text] / T.V. Baibakova, L.A. Suvorova, V.S. Epinina & Y.M. Azmina // Advances in Economics, Business and Management Research. – 2017. – № 38. – pp. 34-39.
6. Shashlo N.V. Determinants of ensuring of the agro-industrial enterprises' economic security [Text] / N.V. Shashlo // RJOAS – 2017. – № 2(72). – pp. 115-118.
7. Zaimova D. Measuring the Economic Efficiency of Italian Agricultural Enterprises. // Euricse Working Papers. 2011. № 018|11. – p. 23.
8. Drozdov, N.A., Tagiltseva, J.A., Vasilenko, M.A. & Kuzina, E.L. The railway enterprises activity environmental and economic results planning : materials International Conference Quality Management, Transport and Information Security, Information Technologies (24-30 Sept. 2017, St. Petersburg). pp. 1321 – 1325.
9. Vlasenko M.N. Economic security and it's environmental component in modern market sustainable development of enterprises [Text] / M.N.Vlasenko, Y.N. Shedko // Business Strategies. – 2017. – № 2. – pp. 21-24.
10. Arkhipova, T.V., Afonasova, M.A. & Beskrovnaya L.V. Economic sustainability of state-owned enterprises as basis of sustainable economic development. // Future Academy. 2017. № 7. С. 27-34.
11. Nguyen, X. (2015) On the efficiency of private and state-owned enterprises in mixed markets. // Economic Modelling. 2015. № 50. С. 130-137
12. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.

Т. О. Мелихова. Совершенствование методических основ оценки результатов и затрат системы экономической безопасности предприятия.

Усовершенствованы методические основы оценки результатов и затрат системы экономической безопасности предприятия, а именно: с помощью аналоговой модели предлагается рассчитывать следующие показатели: превышение накопленного валового, чистого, действительного и заданного денежных потоков над авансированными инвестициями в систему экономической безопасности предприятия; налогообъемности и сбытоемкости валовой прибыли; доли административных расходов и чистой прибыли в валовой прибыли.

Ключевые слова: экономическая безопасность, валовой, чистый, на- стоящий, заданный период возврата инвестиций.

*T. Melikhova. **Improvement of methodological principles of the results and expenses assessment of the enterprise economic security system.***

The methodological principles of estimating the results and costs of the system of economic security of the enterprise are improved, namely, with the help of an analog model, it is proposed to calculate the following indicators: excess of accumulated gross, net, actual and specified cash flows over advanced investments in the system of economic security of the enterprise; tax capacity and sales volume gross margin; the shares of administrative expenses and net profit in gross profit.

Keywords: *economic security, gross, net, actual, specified period of return of investments.*